basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SETSWANA PUO YA GAE (HL)

PAMPIRI YA NTLHA (P1)

MOTSHEGANONG/SEETEBOSIGO 2026

MADUO: 70

NAKO: Diura di le 2

Pampiri e, e na le ditsebe di le 10.

Kwalololo e ileditswe *Phetla*

DITAELO LE TSHEDIMOSETSO

1. Pampiri e, e arogantswe ka DIKAROLO di le THARO.

KAROLO YA A:	Tekatlhaloganyo	(30)
KAROLO YA B:	Tshobokanyo	(10)
KAROLO YA C:	Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso ya puo	(30)

2. Buisa ditaelo TSOTLHE ka kelotlhoko.

3. Araba dipotso TSOTLHE.

4. Simolola karolo NNGWE LE NNGWE mo tsebeng E NTŠHWA.

5. Thala mola morago ga karolo NNGWE le NNGWE.

6. Nomora karabo NNGWE le NNGWE jaaka potso e nomorilwe.

7. Tlola mola morago ga karabo NNGWE le NNGWE.

8. Tlhokomela mopeleto le popego ya dipolelo.

9. Kabo ya nako e e tshikinngwang:

KAROLO YA A:	Metsotso e le 50
KAROLO YA B:	Metsotso e le 30
KAROLO YA C:	Metsotso e le 40

10. Kwala ka mokwalo o o buisegang mme o dirise mopeleto o o kannweng ke Lekgotla la Bosetšhaba la Puo ya Setswana.

KAROLO YA A: TEKATLHALOGANYO

POTSO 1

1.1 Buisa temana e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

SETLHANGWA A (TEMANA)

1 Mosimane Moipolai o ne a le dingwaga di le masome-a-mabedinngwe mme a le mo mophatong wa borataro mo sekolong sa poraemari sa Alogang. O simolotse sekolo a ntse a le motona, e le ka ntlha ya ga rraagwe yo o neng a se na kgatlhego ka gope mo thutong. Ntlha e nngwe ka mosimane yo ke gore o ne a rata tiro ya sedumedi thata, sengwe sa dilo tse di neng di tena rraagwe.

2 Mogokgo o ne a tshwenngwa ke gore mosimane o mo mophatong wa bofelo, mme se se raya gore, ngwaga o o tlang o tlaa bo a se na le ena. 'Rre Majakathata, ke tla jaana mabapi le mosimane.' Pelo ya ga Ntlhapelo e ne ya uba mo dikgopong ka a ne a gopola gore mogokgo o tlile go bega molato wa mofuta mongwe. Mogokgo kwa tshimologong o tlhalositse fa a tlile ka kgang e e bokete e e batlang batsadi ba mosimane.

3 'Rra o na le ngwana. Mo ditekong o sa le a tloga a tsaya maemo a ntlha le go fitlha gompieno jaana. Jaanong rra, ke ne ke re ngwana o mo mophatong wa bofelo. Ke ne ke re rra, naganela mosimane yo. Moipolai fa a ka ya sekolong, a ka nna morutegi wa ntlha mo motseng wa lona wa ba wa sala o ikgantsha ka ena. A ka ya go ithutela bolemisi kwa sekolong sa thuto kwa Taung. Fa a ntse jalo, o tlaa ruta bagaabo go tlhabolola leruo le go somarela mmu kgotsa a ya sekolong sa boruti kwa Marang. Fa o sa rate dithuto tse ke di umakileng, o ka nne wa mo isa sekolong go ya go katisiwa jaaka morutabana.' Fa a bua ntlha ya bofelo, rraagwe Moipolai o ne a leba kwa godimo mme a ingwaya seledu. Mo pelong o ne a ntse a re; o simolotse morutegi ka ditoro tsa borutegi.

4 'Monna, Motlhagolatsela, ke ntse ke go reeditse ka ditsebe tsoopedi. Ke ntse ke reeditse ditlontlokwane le maithamako a gago. Fa o mpona ke riana, ke tswa kgakala le selo se go tweng kgomo. Ga ke e wele godimo. Rre o ntlogeletse ditlhakanyana fela di ka tlala seatla. Ke ntse ke sa tswe sekolong jaana, ke kgonne go di atisa. Ga go Mokwena yo o ka nkatamelang ka leruo. Ga ke bue ka kgomo ya mo bukeng ya lona barutegi. Mo puong ya gago, o buile gore ke ise mosimane sekolong gore a tle a nne morutabana. Fa a tswa koo, o tlaa be a ipitsa morutegi a tlhola a bofile thai motshegare le bosigo, a be a nthaya a re kgomo e tlaa mo kgotlhela. Mo motseng o, go ne go na le banna ba dikwankwetla, ka re dikwakwabidi mo go rueng kgomo. Ba ne ba kgatlhwa ke dilo tsa sekgoa, ba reka dilo go twe diterekere. Ba ne ba thala difapaano mo dipampiring.'

5 'Ga ke na puo rre Majakathata. Ntlha fela ke gore, fa borre bale ba ne ba tswa sekolong, ba ka bo ba se kile ba thala difapaano. Ba ka bo ba kwadile se ba neng ba se tlhaloganya. Ke tlaa boa ke tla mo malatsing re tla go bua gape.' Fa dikolo di bulwa morago ga go tswalelwa mo setlheng sa mariga, Moipolai a bolelela mogokgo leanonyana la gagwe la bofelo. Mogokgo o ne a le amogela, mme a thusa mosimane go dira lekwalokopo la go amogelwa mo sekolong se segolwane sa kwa Bethel.

6 Dipampiri di ne tsa goroga go tswa kwa Bethel. Moipolai o ne a tlatsa karolo ya gagwe, mmaagwe le ena jalo. Mogokgo o ne a tlatsa mme morago a di isa kwa go moruti. Fa kgwedi ya Ngwanaitseele e roga, go ne ga tla makwalo a a netefatsang gore Moipolai o amogetswe. Moipolai o ne a bontsha mmaagwe dipampiri tsa kamogelo mme ba dumelana gore e tla re malatsi a setse a atametse, Majakathata a bontshiwe dipampiri tse go bona gore a gongwe a ka se tlhajwe ke ditlhong, mme a fetole mogopolo. Moipolai o ne a ya morakeng mme pelo ya gagwe e se koo gonne o ne a setse a ipona e le morutwana kwa sekolong se segolo sa bokatisi jwa borutabana.

7 Fa a boa kwa merakeng ka malatsi a keresemose, a botsa mmaagwe fa a setse a bontshitshe rraagwe dipampiri tsa kamogelo kwa sekolong. 'Nnyaya ga ke ise ke di mmontshe. Ke letile motlha o ke tlaa bonang a itumetse. Fa nka mmona a garolotse mogatla ke tlaa bo ke mo tlhaba ka tsona.' Letsatsi la keresemose le ne la fitlha. E rile mo thapameng ke fa Majakathata a goroga. Mmaagwe Moipolai o ne a itheile a re phologolo ya gagwe e gorogile. Maswabi ke go tloga a etelelwa pele ke kganetso a ise a phunye mafoko. O ne a tsaya tshwetso ya go mo naya dipampiri ka le le latelang. Majakathata o rile go di amogela, a di latlhela mo molelong.

[E nopotswe go tswa go *Moipolai,* II Leseyane]

1.1.1 Tlhopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.

Kgang e e fa isong e ka ga:

A Rre yo o ratang tsweletso ya thuto.
B Rre yo o kgatlhanong le tsweletso ya thuto.
C Rre yo o nang le kutlwisiso ka ga thuto.
D Rre yo o se nang maikarabelo ka ga dithutego. (1)

1.1.2 Moipolai o ne a le dingwaga di le kae fa a dira mophato wa borataro? (1)

1.1.3 Ke eng se se neng sa dira gore pelo ya ga rraagwe Moipolai e beletse ka bonako fa a bona mogokgo wa sekolo sa boMoipolai? (2)

1.1.4 Lebakalegolo le le tlhotlheleditseng mogokgo Motlhagolatsela go etela lelapa la gaabo Moipolai ke lefe? (2)

1.1.5 Tlhalosa gore mogokgo o kaya eng fa a re 'Rra o na le ngwana'. (2)

1.1.6 Naya dithutego di le PEDI tse mogokgo a di tshikinyeditseng rraagwe Moipolai gore a ka di ithutela. (2)

1.1.7 Ke eng se se dirang gore rraagwe Moipolai a akanye fa thuto e se mosola? (TEMANA 4) (2)

1.1.8 Puo ya ga mogokgo Motlhagolatsela e senola eng ka banna ba ba thadileng difaapano mo thekong ya diterekere? (TEMANA 5) (2)

1.1.9 Ke thuso efe e mogokgo a e neetseng Moipolai morago ga gore dikolo di bulwe? (TEMANA 6) (2)

1.1.10 A ke boammaaruri gore Moipolai o ne a amogelwa kwa sekolong se a neng a dirile kopo kwa go sona? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

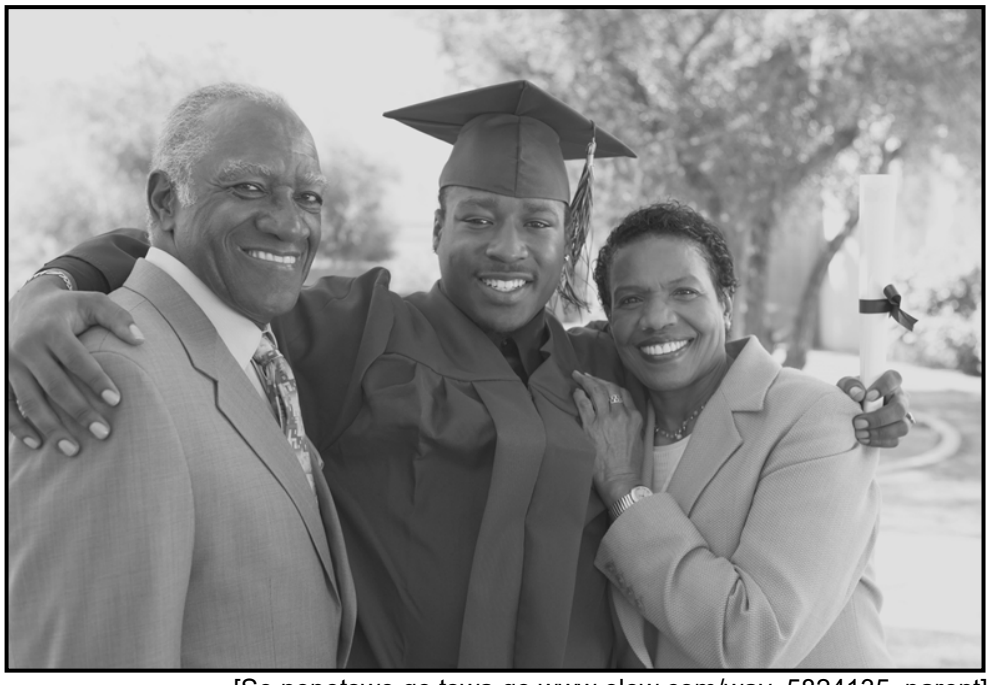
1.1.11 A ke ntlha kgotsa kakanyo gore rraagwe Moipolai o ne a sa kgatlhegele thuto? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

1.1.12 Go ya ka wena, a go ne go siame gore mmaagwe Moipolai a tlatse dipampiri tsa kamogelo ya morwae? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

1.1.13 Thapama ya letsatsi la Keresemose e ne ya amogelwa jang kwa gaabo Moipolai? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

1.2 SETLHANGWA B (SETSHWANTSHO)

Leba setshwantsho se se latelang, mme morago o arabe dipotso.

[Se nopotswe go tswa go www.elow.com/way_5824135_parent]

1.2.1 Naya ntlha e le NNGWE e SETLHANGWA A (TEMANA) le SETLHANGWA B (SETSWHANTSHO) di tshwanang ka yona. (2)

1.2.2 Naya ntlha e le NNGWE e SETLHANGWA A (TEMANA) le SETLHANGWA B (SETSWHANTSHO) di farologanang ka yona. (2)

1.2.3 A o ka itumelela go nna moithuti yo o tlhagelelang mo go SETLHANGWA B? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

PALOGOTLHE YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: TSHOBOKANYO

POTSO 2

Buisa temana e e fa tlase ka kelotlhoko. E bua ka tshomarelo ya motlakase mo nageng.

ELA TLHOKO: O tshwanetse go dira tse di latelang:

1. Sobokanya o dirisa mafoko a gago, mme o sa fetole bokao jwa temana, ka go tlhagisa dintlha di le SUPA tseo batho ba ka di dirang go somarela motlakase.
2. Kwala ka temana.
3. Boleele bo se fete mafoko a a ka nnang 90.
4. Tshobokanyo e se ka ya newa setlhogo.
5. Kwala palo ya mafoko a o a dirisitseng kwa bokhutlong jwa tshobokanyo.

SETLHANGWA C

Baagi ba Aforikaborwa ba itemogela tiriso e e kwa godimo ya motlakase thata mo setlheng sa mariga. Le fa go ntse jalo MaAforikaborwa a dirisa motlakase ka tsela e e sa siamang. Go botlhokwa go o dirisa ka ditsela tse di siamemg go o boloka. Seno se ka thusa thata mo go fokotseng kgaogo ya motlakase e e rulagantsweng mo nageng.

Baitseanape ba eneji ba tlhaba baagi botlhale ka ditsela tse ba ka di salang morago go somarela motlakase. Baagi ba gakololwa go se tshube didiriswa tsa motlakase fa go sa tlhokege. Seno se ka ba bolokela madi a le mantsi. Tiriso ya dipone tsa LED e ka nna botlhokwa mo go bolokeng motlakase gonne di tsaya lobaka. Tsona di ka rekwa ke baagi. Netefatsa gore setsidifatsi se nna se le mo thempereitšheng e e siameng ka go baya karolo e e kwa godimo ya setsidifatsi go nna mo thempereitšheng ya digarata di le 37˚ fa e e kwa tlase yona e nne e le 0˚. Go dira jalo go tlaa go bolokela motlakase le go somarela setsidifatsi.Tiriso ya mogala o o kgonang go tsenya didiriswa tsa motlakase ka bontsi ke tsela nngwe ya go boloka motlakase. Megala e mentsintsi e ka nna kotsi mo go balelapa segolobogolo bana.

Go botlhokwa go fetogela go didiriswa tse di bolokang motlakase ka go batla tse di nang le letshwao la tshomarelo ya motlakase. Didiriswa tse, ke tsa maemo a a kwa godimo e bile di tlhwatlhwa tlase. Batho bangwe ga ba bule mejako le digaretene fa go le motshegare mme se, se ba pateletsa go tshuba mabone go dira lesedi ka fa ntlong. Baagi ba rotloediwa go bula digaretene le mejako fa go le motshegare go letla lesedi la letsatsi go bonesa ka fa gare go na le go tshuba mabone.

Batho bangwe ba rata go dirisa metsi a a bothito fa ba tlhatswa diaparo ka tumelo ya gore di tlaa tlhatswega sentle le bonolo mme ba sa lemoge gore ke tshenyo ya motlakase. Go somarela motlakase re tshwanetse go dirisa metsi a a tsididi fa re tlhatswa. Tshomarelo ya motlakase ke maikarabelo a moagi mongwe le mongwe.

[E nopotswe go tswa go Meta AI with Llama 3.2]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: DIPOPEGO TSA PUO LE MELAWANA YA TIRISO YA PUO

POTSO 3: PAPATSO

Sekaseka papatso e e fa tlase, mme morago o arabe dipotso.

SETLHANGWA D

[Se nopotswe go tswa go facebook.com/watch]

3.1 Tlhopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.

Mmapatsi o bapatsa bopi ba ...

A Iwisa.
B White star.
C Ace.
D Super sun. (1)

3.2 Polelo e e reng 'E apeega mo metsotsong e le lesome' ke mofuta ofe wa puo ya papatso? (2)

3.3 Kuno e e bapadiwang ke ya bogolo jo bokae? (1)

3.4 Nopola lediregi go tswa mo papatsong. (1)

3.5 Bolela gore lefoko le le thaletsweng mo papatsong le dirisitswe jang. (1)

3.6 Kuno e e mo papatsong e ka rekwa ke batho botlhe? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

3.7 Go ya ka wena, a go ka nna bonolo go bona kuno e? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
[10]

POTSO 4: KHATHUNU

Sekaseka khathunu e e fa tlase, mme morago o arabe dipotso.

SETLHANGWA E

[Se nopotswe go tswa go Sowetanlive.co.za/opinion/yalo/2018-05-07]

4.1 Tlhopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.

Letshwao le le mo godimo ga tlhogo ya mosadi mo khathunung le bontsha a ...

A ipotsa gore a o gorogile sentle.
B lela ka a sa bone sentle.
C tenegile ka a sa fitlhele ope.
D tshega gore o gorogile. (1)

4.2 Neela lebaka le le dirang gore mokgweetsi a kgobege marapo. (2)

4.3 Ke puo efe ya sefatlhego e e kayang fa mokgweetsi a gakgamaletse lefelo le a leng mo go lona? (1)

4.4 Ke tiragalo efe e e tlisang tshegiso mo khathunung? (2)

4.5 A lefelo le, le maleba go ka nna yunibesithi? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

4.6 Fetolela lediri le le ntshofaditsweng go modirisotaelo. (1)

4.7 Ke popegopuo (karolopuo) efe e e thaletsweng mo khathunung? (1)
[10]

POTSO 5: TEMANA YA POROUSE

Buisa temana e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

SETLHANGWA F

1 'Ijo!' Ke mang yo a reng ke boleletswe ke Naome?' 'Sala sentle,' a bua a nanoga. Ba ne ba eme fa mojakong wa ntlo ya ga boMorwesi nako yotlhe e. Batsadi ba ga Morwesi ba ne ba seyo mo gae mme mosetsana o ile a kwala lekwalonyana a bitsa moeka, a mo **ngoka** ka gore o na le dikgang tse di monate thata. Aitsane ke maswe a mogoloe a neng a mmolelela ka letsatsi la dipolata. 5

2 Letsatsi le ne le tshwere **tselana** ya lona. Tadi e ne e setse e amusitse mme badisa ba ba timeletsweng ke dikgomo ba tshwerwe ke dikgofenyana ka fa tlase ga meriti, ba simolola go emisa ditsebe ka go utlwa badisammogonabo ba tshega.

3 Go ne go le tidimalonyana e e botlhofonyana e e dirang gore motho a se ka a nna ka a le mabedi. Kgakalanyana ga utlwagala mosetsana a wetswe ke meriti a thwantsha setshego. E rile fa se se na go wa, ga tsoga selelo sa matlhotlhapelo, lesea le lela felo go se kgakala. Le ena a bona a didimala. Ga re tu! Go ne go le bothitho, Morwesi a apere botlhofonyana mme moeka fa a mo leba, a fitlhela a mo gogela. A ikutlwa a batla go mo kgomarela. 10

[E nopotswe go tswa go *Morabaraba*, SJ Lebethe]

5.1 Neela leina la karolopuo/popegopuo e e thaletsweng mo go mola 1. (1)

5.2 Nopola letlhophi mo go mola 2. (1)

5.3 Neela lekaelagongwe la lediri le le ntshofaditsweng mo go mola 4. (1)

5.4 Leina le le ntshofaditsweng mo go mola 6 le dirisitswe jang mo polelong? (1)

5.5 Lediri 'setse' mola 6 le dirisitswe jaaka lediriletlhaedi, le dirise mo polelong jaaka lediritota. (2)

5.6 Dirisa lekwalwatshwana 'nna' mola 9 mo polelong go supa bokao jo bo farologaneng le jwa temana. (2)

5.7 Leina 'matlhotlhapelo' mola 11, le bopilwe ka dikarolopuo/dipopegopuo dife? (2)
[10]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA C: 30
PALOGOTLHE YA TLHATLHOBO: 70